

*кандидат філологічних наук,
доцент,
докторант кафедри
української мови
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова*

ЕЛІТАРНА МОВНА ОСОБИСТІТЬ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ: ПРОБЛЕМАТИКА Й ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Актуальним превентивним засобом вирішення складної ситуації, пов'язаної з тим, що люди звикають до низької культури мовлення, вважають її нормою, знижують вимогливість до чужого й свого мовлення, визнають рівень володіння мовою достатнім, таким, що не потребує вдосконалення [17, с. 90], є розроблення лінгвоперсоналогії як перспективного й пріоритетного напрямку, що на передній план висуває вивчення елітарної мовної особистості, зокрема в науковій сфері.

Аналіз останніх досліджень. Увагу дослідників привертають яскраві особистості, які успішно реалізувалися в одній або кількох сферах діяльності. Уже досліджено деякі постаті вчених – представників гуманітарних і природничих наук: В. Виноградова (В. Арбузова, 2007 р., А. Кузнєцова, 2010 р., І. Федорченко 2002 р.), Н. Бехтерової (К. Кузьміна, 2011 р.), В. Вернадського (А. Кур'янович), К. Бендера (Т. Кочеткова), Д. Лихачова (Т. Романова, 2006 р.), Ю. Лотмана (В. Парсамова, 2004 р., М. Лаппо, 2014 р., Л. Салімова, 2014 р.), О. Лосєва (В. Дружиніна, 2004 р.), О. Реформатського (Л. Крисін, 2008 р.), М. Бахтіна (Н. Сивцова, О. Аріскіна, 2013 р.), І. Пулюя (І. Фаріон, 2017 р.) та ін., багато з яких репрезентовано в текстах публіцистичної, популяризаторської, просвітницької спрямованості. Об'єктом досліджень мовознавців нерідко ставав епістолярій учених, про що йшлося в нашій попередній статті. Наукову спадщину учених аналізують як академічну мовну особистість, сформовану в академічній (науковій) сфері, яка активно, повноцінно реалізує себе в ній, здатна транслувати свої професійні знання на велику аудиторію реципієнтів [9].

Мета нашої розвідки – з'ясувати проблеми й аспекти вивчення елітарної мовної особистості в науковому дискурсі, визначити основні етапи її дослідження в ХХ – ХХІ ст.

Виклад основного матеріалу. Власне науковий дискурс слов'янських учених схарактеризовано досить фрагментарно. Початком аналізу їх особистостей можна вважати ґрунтовні дослідження багатьох учених, зокрема Юрія Шевельова, що скеровані на збереження й вивчення спадщини українських мовознавців – О. Потебні, В. Сімовича, К. Михальчука, В. Ганцова, О. Курило [20, с. 6]. Книга автора «Портрети українських мовознавців» складається з нарисів про В. Ганцова й О. Курило – видатних українських мовознавців доби Розстріляного Відродження, нарису про К. Михальчука – основоположника української діалектології, а також із оглядової статті, де схарактеризовано наукову діяльність учених 20-х рр. ХХ ст. Цінність цієї праці очевидна. П. Житецького, К. Михальчука й О. Потебню дослідник називає піонерами не тільки в українському, а й у загальнослов'янському мовознавстві, оскільки їхні наукові напрацювання оприлюднено раніше й вони стояли на вищому рівні від молодших російських відповідників. Указані імена є вершиною українського мовознавства передреволюційних часів [20, с. 9]. Ю. Шевельов, високо оцінюючи значний унесок учених у розвиток лінгвістики, пояснює, чому ця галузь науки в другій половині ХІХ ст. відрізнялася в основному нормалізаторською працею. Над нормалізацією літературної мови в той час працювали Євген Тимченко, Агатангел Кримський, Олена Курило, Іван Огієнко, Олекса Синявський, Микола Сулима, Борис Грінченко. Словник останнього також виконав нормалізаторське завдання. Для історії української мови багато зробили Василь Дем'ячук, Володимир Ярошенко, Дмитро Шелудько. У царині діалектології великого значення набули праці Всеволода Ганцова, Олени Курило. Видатним українським мовознавцем, який цікавився різними розділами мовознавства й заклав їхній фундамент, був Петро Бузук. У Західній Україні, що була політично відмежована від решти України, плідно працювали Іван Зілінський і Василь Сімович. Головною проблемою наукової творчості першого була проблема генези й групування говірок, другого – історія української мови й ономастика. У нарисах про В. Ганцова, О. Курило та К. Михальчука Юрій Шевельов аналізує роль і здобутки дослідників у галузі діалектології, словникарства, історії української мови.

Історію прогресу розглядають крізь призму особистостей, завдяки яким наука рухається вперед. Сказане свідчить, що такий ракурс дослідження особи науковця є очевидним, логічним і завжди актуальним з огляду на потребу наступних поколінь звертатися до напрацювань великих учених. Отже, на цьому етапі вивчення постатей учених зводиться до їх характеристики з погляду здобутків, розвитку науки, зародження напрямів або започаткування певних розділів.

Специфіка функціонування образних засобів, лексико-семантичні та граматичні особливості наукових праць у проекції на мовленнєву індивідуальність ученого стають предметом наукових спостережень мовознавців на наступному етапі. Зважаючи на те, що про це детально йдеться в роботі І. Самойлової [10], не зупиняємося на аналізі цього періоду. Уважаємо, що пошуки індивідуального корелюють із думкою Ю. Караулова про мовну особистість, яка зіткана «із протиріч між стабільністю та змінністю, стійкістю мотиваційних схильностей й здатністю зазнавати зовнішнього впливу та самовпливу, трансформуючи їхні результати в перебудові відношень на кожному з рівнів» [4, с. 38].

У нинішніх умовах виникає необхідність вивчення особистості вченого як професійної мовної особистості, пізнання авторської індивідуальності, осягнення мовної свідомості відомих науковців як зразків мовної культури й мовленнєвої поведінки. У цьому вбачаємо необхідність дослідження мовної особистості вченого. Зупинимось на аналізі мовних особистостей відомих вітчизняних і зарубіжних філологів.

Спостерігається кілька підходів до дослідження мовного оформлення наукового дискурсу вченого. Перший полягає в узагальненій характеристиці мовомислення й мовотворчості науковця, суть якої зводиться до розгляду специфічних рис його стилю та педагогічної вправності. Типовими рисами ідіостилу Л. Мацько (українського науковця, мовознавця, професора) є такі: гармонійне поєднання термінологічної й емоційно забарвленої лексики, індивідуальна семантизація термінів, відсутність безапеляційності суджень, нестандартне наукове мовомислення, функційна настанова на інтелектуальне сприйняття, вивірена система аргументації тощо. Її мовотворчість є своєрідним еталоном наукової досконалості, прикладом чистоти стильової виразності, вишуканості тропіки, що дає підстави віднести особистість дослідниці до елітарної мовної культури, яка реалізується через індивідуальну манеру побудови думки, здатність надавати конкретним, логічним, власне науковим відомостям особливої форми вербальної творчості [13]. Крім цього, наголошують на українській елітарності мовознавиці, морально-етичних якостях, оригінальному використанні засобів загальнонародної мови, що відображає риси її індивідуального світобачення й світосприймання, а також на стримано-емоційній манері викладу, образності мовлення, глибокому проникненні в суть уже відомого [14, с. 277].

Дослідників цікавлять мовні особистості вчених, які вирізняються мовною майстерністю, стилістичною довершеністю, ідіостилем. Авторську індивідуальність у мовознавчих текстах наукового й науково-популярного підстилів І. Вихованця вбачають у запитально-відповідних конструкціях, використанні розмовних елементів, засобів персоніфікації, метафор [5]. Слушну думку з приводу мислення вченого на підтвердження вибору мовної особистості як об'єкта дослідження знаходимо в П. Селігея, який переконаний, що невіддільним складником дослідницького хисту є нестандартність мислення, що автоматично породжує нестандартний текст, бо «індивідуальність наукового мовлення така ж природна, як і індивідуальність особистості, стилю мислення й узагалі мислення» [12, с. 20]. Указана особливість репрезентації наукового матеріалу «цінується більше, ніж нейтральний виклад чужих ідей (хай навіть і дуже ерудований)» [11, с. 473]. Зі сказаного випливає, що саме індивідуалізовані, а не безособистісні наукові тексти створюють непересічні, елітарні мовні особистості.

У науці досить поширена практика характеризувати видатних учених і педагогів, створюючи їхній портрет. Досліджують різні жанри наукового дискурсу, зокрема усне наукове мовлення. Вишівські лекції М. Бахтіна, російського літературознавця, культуролога та філософа, опрацьовані в аспекті лінгвістичних засобів вираження знань залежно від їхнього онтологічного (терміни, способи цитування, вставні елементи), аксіологічного (модальні конструкції, іменники з позитивною й негативною конотацією, питальні речення, частки, метафори, персоніфікація), методологічного (номени на позначення методів, способів, прийомів пізнання, модальні прикметники тощо) компонентів. Названі засоби вираження – стандартні та нормативні, а завдяки структурам, що синтезуються в образі автора, створюється його неповторний стиль мовлення [15, с. 8].

Як гармонійну мовну особистість схарактеризовано українського мовознавця М. Кочергана (Г. Мінчак), описано дискурсивні слова професора Є. Кротевича (М. Феллер), члена-кореспондента НАН України А. Загнітка (Т. Космеда), представників Одеської лінгвістичної школи, відомих мовознавців О. Бондаря та Ю. Карпенка (А. Романченко). Стильові особливості писемних наукових текстів російського дериватолога Л. Мурзіна, що вирізняються дотриманням норм усного публічного мовлення, описав В. Салімовський, ідіостиль видатного синтаксиста О. Пешковського, якому був властивий відступ від прийнятих стандартів писемної наукової комунікації, зацікавив О. Коськіну тощо.

Другий підхід у дослідженні елітарних особистостей у науковому дискурсі пов'язаний з аналізом певних лінгвістичних засобів, що корелюють зі структурою мовної особистості. Наукові розвідки нинішнього століття, пов'язані з лінгвоперсонологією, ураховують напрацювання в цій галузі. Вербально-семантичний рівень в основному розглядають з оперттям на лексеми термінологічного характеру. Г. Крохмальна визначила особливості індивідуального стилю вченого, з'ясувавши специфіку функціонування термінів у філологічних студіях професора І. Денисюка, якого вважають майстром високої культури письма. Дослідниця схарактеризувала лексико-семантичні й структурні параметри літературознавчих і нелітературознавчих одиниць, дійшла висновку про функційні зв'язки авторської терміної системи й терміної системи українського літературознавства в цілому. У науковому літературознавчому дискурсі вченого зафіксовано факти своєрідної адаптації загальнонаукових термінів: звуження семантики, нівеляцію загальнонаукового характеру терміна, функціонування в генологічному, поетикальному, композиційному, стильовому аспектах, детермінологізацію, паралельне вживання терміна з різних терміносистем [6, с. 164–167]. Простеживши за «контекстуальною поведінкою» терміної лексики, авторка висновує, що літературознавчий термін характеризується функційною «подвійністю» (Г. Крохмальна), а нелітературознавчий термін – утратою «терміності», можливостями переходу в літературознавчу терміносистему тощо.

Насичене використання термінів у науковій прозі члена-кореспондента НАН України В. Акуленка створює ефект «семантичної щільності». У працях вченого функціонує від 34 до 43% термінних одиниць порівняно із загальною лексикою. Частотними загальнонауковими словами є *наука, метод, синтез, аналіз, дослідження, поняття* тощо, що вказує на індивідуальні вподобання й специфічні стильові параметри мовознавця. У зоні перетину всієї його наукової спадщини перебувають слова, пов'язані із завданнями й оцінкою дослідницької роботи (*істина, пошук, обґрунтований; оптимальний, обмежений, плутанина, безнадійні плани* й ін.) [7, с. 5–6]. Серед індивідуальних особливостей письма В. Акуленка називають інтелектуальну емоційність, діалогічність, збалансоване поєднання логізованості й експресивності, етикетну «делікатність» викладу, наявність елементів експресивного

синтаксису, ненав'язливу критику, синтетичне наукове сприйняття, що, утім, не має стосунку до вербально-семантичного рівня. Дещо з перерахованого відповідає лінгвокогнітивному й мотиваційно-прагматичному рівням.

Мотиваційно-прагматичний рівень у структурі мовної особистості в науковій комунікації філологів, майстрів слова й науковців опановують завдяки вивченню ролі іронії (О. Буров, 2016 р.), займенників як засобів експлікації авторської індивідуальності (З. Висоцька, 2012 р.). На особливу увагу в межах указанного рівня заслуговує вивчення прецедентних текстів. Вони з огляду на спадкоємність науки в працях російського філолога, академіка, члена багатьох зарубіжних академій В. Виноградова, «чиє ім'я й наукові роботи самі є прецедентними для багатьох поколінь лінгвістів» [1, с. 108], що, власне, засвідчує його належність до елітарних мовних особистостей, мають особливу цінність для характеристики світогляду вченого. Наукова творчість видатного лінгвіста ХХ ст. є джерелом прецедентності, точкою відліку, «плацдармом» для побудови власної теорії, авторитетним способом доказу розмірковувань багатьох дослідників. Особливості використання прецедентних текстів в ідіостилі В. Виноградова пов'язані з властивостями його наукового методу (розмаїттям філологічних інтересів, розумінням певного лінгвістичного факту на всіх ярусах мовної системи; знанням науково-прецедентних текстів та епістолярію вчених і письменників, умінням вводити у власний текст елементи «чужих» текстів; урахуванням зробленого попередниками, холодною тверезістю особистості; баченням усього у зв'язку з усім) [19]. Апеляція вченого до вказаних одиниць часто виконує персуазивну функцію, є доказом роздумів із приводу певної проблеми, а «декоративна й людична функції» [1, с. 113] не притаманні його працям.

На відміну від стереотипного розуміння багатьма дослідниками попереднього періоду стилю наукового тексту, сучасні науковці акцентують увагу на індивідуальності вченого, на його особистісному аспекті (Т. Космеда, М. Котюрова, Т. Радзієвська, М. Фуко), що позначається на лексичних і синтаксичних засобах мови. Великого значення надають індивідуальній дискурсивній манері (індивідуальна мова, індивідуальний авторський стиль, індивідуальна авторська манера, ідіостиль, ідіолект), під час вивчення якої варто враховувати як власне лінгвальні, так і екстралінгвальні чинники. Для характеристики мовної особистості сучасного лінгвіста важливими є такі рівні його дискурсивної реалізації: ґрунтовність і глибина знань, оригінальність і сміливість наукового мовомислення, лінгвокреативність у творенні тексту, ідіостильові маркери, складна, вузькопрофільна термінологія [2, с. 134].

Синтезом усіх рівнів структури мовної особистості є аналіз праць видатного російського лінгвіста та літературознавця М. Панова [3]. Щоправда, авторка дослідження про нього має дещо відмінне уявлення про модель мовної особистості порівняно з її класичним трактуванням Ю. Караулова. Для вивчення рівня професійної свідомості проаналізовано заголовки праць ученого в аспекті способу номінації (комунікативний і когнітивний). Вербальний рівень мовної особистості, на думку Д. Дубровської, репрезентують концепти *МОВА*, *НАУКА* тощо, із чим важко погодитися, оскільки ми дотримуємося думки, що концепти є об'єктом дослідження лінгвокогнітивного рівня. Прецедентні тексти й імена яскраво характеризують елітарну мовну особистість, відображаючи її духовні якості й комунікативні здібності, демонструють вербалізацію мотиваційно-прагматичного рівня.

Колективний портрет мовної особистості вченого-гуманітарія ХІХ ст. постає в дослідженні І. Синиці. М. Максимович, М. Костомаров, О. Потебня, П. Житецький, М. Драгоманов зробили неймовірно великий внесок у розвиток науки. Їхні праці з філології, історії, етнографії та фольклористики стали основою для встановлення характерних рис мови вказаного періоду, уможливили створення комунікативного й соціального портрета науковця того часу. Учений у різні періоди існування науки був «унікальним генератором творчої ідеї, її автором і розробником, який втілює цю ідею в науковому тексті» [16, с. 41].

Комплексний аналіз мовної особистості вченого передбачає його характеристику з огляду на її рівневу структуру, розроблену Ю. Карауловим. Лінгвістичні засоби (займенник я, невластиво-особові назви суб'єктів висловлювання, деякі вставні словосполучення) формують експліцитний тип адресантності, за якого автор явно присутній у науковому тексті. Цей тип авторства пов'язаний із максимальним ступенем егоцентричного потенціалу суб'єктивного у висловлюванні. За імпліцитного авторства егоцентричні можливості нейтралізуються, автор неявно присутній, у тексті він реалізується пасивно, ніби ховаючись за фактичним матеріалом. Авторське ми актуалізується за нейтрального типу адресантності, коли автор отожднює себе з адресатом, мислиться узагальнено [16, с. 157–160]. І. Синиця визначає типи адресантності залежно від способів і засобів вираження авторства. В. Хімік, урахувавши різні категорійні засоби вираження, виокремлює такі різновиди адресантності: абсолютний, інклюзивний, ритуальний, експресивний. Зважаючи на соціально нормовану самопрезентацію автора наукового тексту, мовознавець трактує його як ритуальний варіант [18, с. 26], фактично пов'язуючи адресантність із типом дискурсу за соціолінгвістичним критерієм, на відміну від І. Синиці, яка мотивує вибір того чи іншого способу репрезентації автора розумінням його ролі під час передавання знань.

Як прийоми діалогізації, як засіб впливу в науковому дискурсі кваліфікують гіпофору, частіше називану в працях питально-відповідним комплексом, питально-відповідним блоком тощо (Л. Андрусь, Н. Кондратенко, Н. Костусяк, Л. Омарова, А. Романченко, А. Стельмашук, І. Синиця, Я. та М. Хінтіки, Л. Чайка, С. Шабат-Савка). У вказаному дискурсі питально-відповідний комплекс функціонує в трьох семантико-структурних типах: 1) як засіб автокомунікації, суть якого зводиться до питання й відповіді самого автора. У такому разі названий комплекс є способом «створення фіктивної-питальних діалогічних відношень, антропоцентричний вектор суб'єктивності яких зосереджено на одному суб'єкті – адресантові комунікації, який виконує й роль адресата» [16, с. 194]; 2) як засіб комунікації двох різних суб'єктів – адресанта запитання й адресата, який дає відповідь. У таких ситуаціях обов'язкова наявність основи для запитання, саме запитання й відповідь; 3) як засіб непрямого запитання (непряма цитата, складнопідрядне речення з питанням у підрядній частині) [16, с. 194–197].

Виокремлюють два актуальних у лінгвістиці підходи до вивчення мовної особистості: лінгвокультурологічний і лінгводидактичний. Перший підхід зосереджений на вивченні мовної особистості як збірному культур-

но-історичному образі, особистості, яка існує в просторі культури й відображена в мові, а також на національно-культурному прототипі носія мови, другий скерований на розгляд мовної особистості як сукупності іпостасей, у яких індивід утілюється в мові. Розрізняють також широкий і вузький підходи. Широкий підхід уможливило розгляд дискурсивної моделі особистості з метою конструювання її як сукупної множини «Я», поєднання ідей психоаналізу та літературознавства тощо. Вузький підхід передбачає суто лінгвістичну інтерпретацію мовної особистості [8, с. 348–349]. Фактично йдеться про значний діапазон можливостей дослідження феномена мовної особистості, різноманітність осмислення його в сучасній науковій антропоцентричній парадигмі.

Позачасове й інваріантне у структурі мовної особистості позначене етнічним, тобто неодмінно містить національний складник [4, с. 39], тому культурологічний аспект наукового дискурсу абсолютно природно вписується в модельну організацію мовної особистості. Наукова творчість М. Максимовича, М. Костомарова, О. Потєбні, П. Житецького, М. Драгоманова, належачи російській мовній культурі, з огляду на те, що вони писали в основному російською мовою, ідейно й тематично тісно пов'язана з Україною. Завдяки цьому вчені науково обґрунтували право українців мати власну історію, мову, культуру тощо. Розрізняють кілька рівнів культурологічного простору наукового тексту: суб'єктивно-авторський і суб'єктивно-колективний (загальнокультурний). Перший із них відтворює конкретну історичну ситуацію, а другий – етнокультурні цінності, традиції, відношення в позачасовому вимірі [16, с. 246–247]. Цей підхід дослідження є панівним на сучасному етапі, усебічним, таким, що відповідає надбаням у галузі лінгвоперсоналогії й має велику перспективу.

Отже, на третьому етапі спостерігається зацікавленість проблемами реалізації мовної особистості за рівневою організацією її структури. Наскрізною ідеєю двох останніх етапів є вивчення індивідуальних параметрів стилю вчених.

Висновки та перспективи. З огляду на сказане можна вирізнити три етапи дослідження мовних особистостей науковців. Об'єднуючою особливістю цих етапів є інтерес до ідіостилу вченого, до окремих мовних засобів вираження думки елітарної мовної особистості. Нинішній етап характеризується розмаїттям підходів, аспектів, інтересом до проблем реалізації специфіки мовної особистості науковця за одним чи кількома рівнями, запропонованими Ю. Карауловим, або за авторськими критеріями дослідника.

Перспективу дослідження вбачаємо у вивченні мовних особистостей сучасних українських учених-лінгвістів (О. Бондаря, П. Гриценка, С. Єрмоленко, Ю. Карпенка), яких ми вважаємо носіями елітарної мовленнєвої культури.

Література:

1. Арбузова В. Прецедентность в русском языке как лингвистический и культурологический феномен (на материале научных и эпистолярных текстов): дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 – русский язык / Липецкий гос. пед. ун-т. Липецк, 2007. 202 с. URL: <http://library.cie.ru/file.php/cf3ef0af15f997a84c55ca2006bf73e3pdf?load=true> (дата звернення: 20.03.2018).
2. Борисов В. Мовна особистість ученого в синхронному науковому дискурсі. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 5. С. 131–136.
3. Дубровская Д. Когнитивный подход к изучению языковой личности. Вестник Челябинского государственного университета. Филологические науки. Челябинск: Изд-во ЧГУ, 2015. № 27 (382). Вып. 98. С. 77–80.
4. Караулов Ю. Русский язык и языковая личность. Москва: Издательство ЛКИ, 2010. 264 с.
5. Кочукова Н. Прояви авторської індивідуальності в мовознавчих текстах наукових та науково-популярних підстилів. Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки» (мовознавство). Дрогобич, 2016. № 5 (1). Т. 1. С. 168–171.
6. Крохмальна Г. Терміни в ідіостилі вченого (на матеріалі філологічних праць професора Івана Денисюка): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Львів. нац. ун-т імені Івана Франка. Львів, 2016. 209 с.
7. Малиновська І. До характеристики мовної особистості В.В. Акуленка: стилістичні, лінгвориторичні та лінгвокогнітивні. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. 2008. № 2 (32). С. 3–13.
8. Ригванова В. Языковая личность в аспекте современных лингвистических теорий. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Кіровоград, 2010. Вип. 89 (1). С. 346–350.
9. Салимова Л. Академическая языковая личность и ее роль в современной лингвокультурной ситуации. Евразийский союз ученых. 2015. № 04 (13). URL: <http://ewroasia-science.ru/filologicheskie-nauki/akademicheskaya-yazykovaya-lichnost-i-ee-rol-v-sovremennoj-lingvokulturnoj-situacii/> (дата звернення: 23.03.2018).
10. Самойлова И. Понятие речевой индивидуальности ученого: история и перспективы изучения. Стереотипность и творчество в тексте: межвуз. сб. тр. Пермь: ПГНИУ, 2006. Вып. 10. С. 95–107.
11. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю: монографія / НАН України. Інститут мовознавства імені О.О. Потєбні. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 627 с.
12. Селігей П. Юрій Шевельов – майстер наукового стилю. Українська мова. 2010. № 4. С. 3–21.
13. Семенов О. Ідіостиль викладача і вченого-лінгвіста у вимірах педагогічної майстерності. Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти: монографія. Глухів: ГДПУ, 2008. С. 192–199.
14. Семенов О. Науковий наставник як українська мовна особистість. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. 5. С. 273–279.
15. Сивцова Н., Арискина О. Языковые средства выражения знания в лекционной речи М.М. Бахтина. Научный журнал КубГАУ. 2013. № 91 (07). С. 1–10.

16. Сеница И. Языковая личность автора в научно-гуманитарном тексте XIX века (коммуникативный, культурологический, образно-стилистический аспекты: дисс. ... доктора филол. наук: 10.02.02 – русский язык / Институт языковедения имени А.А. Потебни НАН Украины. Киев, 2007. 518 с.
17. Стернин И. Отношение носителей языка к речевой культуре. Мир русского слова. 2004. № 3. С. 88–90.
18. Химик В. Категория субъективности в современном русском языке (эгоцентрический потенциал субъектных компонентов высказывания): автореф. дис. ... докт. филол. наук. Санкт-Петербург, 1991. 33 с.
19. Чудаков А. Семь свойств научного метода Виноградова. Филологический сборник (к 100-летию со дня рождения академика В.В. Виноградова). Москва: РАН ИРЯ, 1995. С. 9–15.
20. Шевельов Ю. Портрети українських мовознавців. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2002. 132 с.

Анотація

**A. РОМАНЧЕНКО. ЕЛІТАРНА МОВНА ОСОБИСТІСТЬ У НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ:
ПРОБЛЕМАТИКА Й ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

У статті розглянуто проблематику вивчення елітарної мовної особистості вченого, яка реалізувала себе в науковому дискурсі. Схарактеризовано підходи дослідження такої особистості в сучасній антропоцентричній парадигмі. Зроблено спробу виокремити етапи лінгвістичного аналізу постатей науковців.

Ключові слова: елітарна мовна особистість, етап, проблематика, учений, науковий дискурс.

Аннотация

**A. РОМАНЧЕНКО. ЭЛИТАРНАЯ ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ В НАУЧНОМ ДИСКУРСЕ:
ПРОБЛЕМАТИКА И ЭТАПЫ ИССЛЕДОВАНИЯ**

В статье рассмотрена проблематика изучения элитарной языковой личности ученого, реализовавшейся в научном дискурсе. Охарактеризованы основные подходы исследования такой личности в современной антропоцентрической парадигме. Представлена попытка выделения этапов лингвистического анализа личности ученых.

Ключевые слова: элитарная языковая личность, этап, проблематика, ученый, научный дискурс.

Summary

**A. ROMANCHENKO. ELITE LANGUAGE PERSONALITY IN SCIENTIFIC DISCOURSE:
PROBLEMATICS AND RESEARCH STAGES**

The article deals with the problematics of the research of elite language personality of a scientist in scientific discourse. The approaches of a research in modern anthropocentric paradigm are characterized. An attempt to distinguish stages in the analysis of the figures of scientists has been made.

Key words: elite language personality, stage, problematics, scientist, scientific discourse.